

JURYRAPPORT VB VAN POELJE PRIJS 2015

Prof.dr Mirko Noordegraaf, voorzitter van de jury, mede namens de Jury,

*Prof.dr Taco Brandsen, dr Jos Koffijberg, prof.dr Filip de Rynck, dr Trui Steen,
prof.dr Katrien Termeer en prof.dr Esther Versluis*

T.b.v. de uitreiking van de VB Van Poeljeprijs, op 24 november 2016, tijdens de
NIG Conference, Universiteit van Antwerpen, Antwerpen

21 november 2016

Dames en heren,

Leden van de bestuurskunde ‘community’, ofwel – meer eigentijds – de ‘public administration, governance, and organization’ (PAGO) community,

Voor de 39^e keer heeft de Van Poelje jury zich gebogen over bestuurskundige proefschriften die in het jaar ervoor zijn verschenen. De juryleden prof. Taco Brandsen (Radboud Universiteit) – dit jaar voor het eerst jurylid –, dr Jos Koffijberg (Stichting Visitatie Woningcorporaties Nederland), prof.dr Filip de Rynck (Universiteit Gent), prof.dr Trui Steen (KU Leuven), prof.dr Katrien Termeer (Wageningen University and Research Centre), prof.dr Esther Versluis (Maastricht University), en ikzelf, Mirko Noordegraaf (Universiteit Utrecht) hebben tientallen proefschriften mogen lezen en beoordelen, een *short list* van drie mogelijke winnaars mogen samenstellen, en de winnaar van de VB Van Poeljeprijs mogen bepalen. Dat alles, net als vorig jaar, vakkundig ondersteund door de Utrechtse student-assistent Mirtha de Kok, en in de laatste fase haar opvolgster, Evelien van Leeuwen.

De jury heeft zich over ongeveer 31 boeken gebogen, die stuk voor stuk interessante bestuurskundige inzichten bieden, waarbij we ‘bestuurskundig’ breed moeten opvatten, in de sfeer van het zojuist genoemde PAGO: ‘*public administration, governance and organization*’. Samen geven ze een krachtig beeld van de Nederlandse en Vlaamse bestuurskunde-in-brede zin, in relatie tot bestuurlijke en organisatie ontwikkelingen, in nationale en internationale publieke domeinen, bestuurlijke en organisatiepraktijken, alsmede academische bestuurskundige debatten.

Ik ga zo de drie laatst overgebleven boeken bespreken en duidelijk maken wat het winnende boek is, maar voor ik dat doe eerst wat meer uitleg over het jury-werk, en over de bestuurskundige boeken die we hebben mogen bekijken en beoordelen.

De jury heeft bij aanvang een *groslijst* van 40 dissertaties samengesteld, uit Nederland en Vlaanderen, waarna er, na een eerste selectie, 31 boeken als *long list* titels zijn behandeld. Dat is iets meer dan vorig jaar, waarmee we na een dip in de jaren ervoor weer op een stabiel niveau qua aantallen boeken zitten.

Tijdens een eerste juryberaad in Utrecht, net voor de zomervakantie, zijn alle boeken besproken en beoordeeld, mede aan de hand van preadviezen vanuit de jury zelf. Dat heeft geleid tot een sterk gereduceerde lijst, de *short list*, waar uiteindelijk 3 boeken – de 3 meest *in het oog springende* boeken – op stonden.

‘*In het oog springend*’ staat dan voor verschillende kwaliteiten: maatschappelijke en theoretische relevantie; heldere probleemstelling en uitwerking van de theorie; originaliteit; kwaliteit van de argumentatie en de uitvoering van het onderzoek; vorm en presentatie van de dissertatie; en lessen voor praktijk en wetenschap.

Deze drie boeken zijn door alle juryleden zonder preadviezen elk uitvoerig bekeken en opnieuw beoordeeld, vooral tijdens het tweede juryberaad in

Leuven, in de Facultyclub van de KU Leuven. Dat heeft geresulteerd in een *unanieme* keuze voor een winnend boek – niet alleen via de ambiance aldaar, maar tevens door goed, ouderwets inhoudelijk debat. Het debat leverde de overwegingen op aangaande elk van de boeken en vooral het winnende boek, en die overwegingen zal ik zo presenteren. Maar voordat ik dat doe, wil ik de spanning er nog even inhouden en zal ik nog enkele meer algemene opmerkingen maken over de boeken die we op de *long list* aantreffen.

Ten eerste enkele *facts and figures*. Van de 31 boeken was 85% afkomstig uit Nederland en 15% uit Vlaanderen. Van de Nederlandse universiteiten waren – anders dan vorig jaar – *alle* universiteiten met een Bestuurskunde of PAGO vakgroep, afdeling of programma vertegenwoordigd. Vanuit België waren zowel Leuven, als Antwerpen als Gent vertegenwoordigd.

45% van de auteurs was vrouw, 55% man, ongeveer dezelfde verhouding als vorig jaar.

Slechts 15% van de boeken was in het Nederlands geschreven, minder dan vorig jaar, en 85% in het Engels.

En, tot slot, niet onbelangrijk, 44% was een ‘moderne’ bundeling van gepubliceerde artikelen en/of papers *under review*, 44% was een meer klassieke monografie, en 12% een zogenoemde hybride dissertatie, met hoofdstukken als bewerking op basis van andere papers en publicaties. (Een voorbeeld van dat laatst is de winnaar van vorig jaar, overigens, het proefschrift over *ethical leadership* van Leonie Heres, dat wij toen als ‘hybride’ karakteriseerden.)

De jury ontdekt nog steeds geen duidelijke dominantie van proefschriften die bestaan uit een bundeling van eerder geschreven papers en vooral reeds gepubliceerde artikelen. Hoewel het aantal bundelingen (en hybride proefschriften) ten opzichte van vorig jaar wel weer gestegen is. Maar zelfs als dat zich doorzet, dan nog moeten we de ontwikkeling in perspectief plaatsen. Elke proefschrift-vorm heeft wat ons betreft voor- en nadelen, wat betekent dat het belangrijk is bestuurskundige proefschriften via meerdere *routes* te kunnen voltooien, vast te houden.

Sterker, de variëteit van ons BSK of breder PAGO vakgebied, de vele verbindingen die wij aangaan, ook met andere disciplines, de variëteit aan PhD projecten en de veelkleurigheid van de praktijken waartoe we ons verhouden, vragen om die *meervoudigheid*. Drie hoofdroutes, met daarbinnen meerdere theoretische en methodologische sub-routes. En tevens sub-routes qua opzet en compositie, vooral in het geval van hybride proefschriften en bundelingen van papers. Niet enkel 'single authored' werk, maar tevens 'co-' en 'multi-authored' werk, waarbij academische professionaliteit ook gaat om het betekenisvol duiden van bestuurskundige fenomenen in relatie tot teams van bestuurskundige academici en andere onderzoekers.

Daar is natuurlijk wel debat over, en dat debat wordt via institutionele kanalen verder gebracht – de onderzoeksschool NIG en het Disciplineoverleg BSK (DOB) zijn onder meer bezig met het opstellen van richtlijnen. Maar los van het debat en de onzekerheden die dat met zich mee brengt, het is een teken van een levendige discipline en de Van Poeljeprijs verwacht ook de komende jaren weer veel gevarieerde en aantrekkelijke dissertaties onder ogen te komen.

Ten tweede wil ik naast 'facts & figures', enkele indrukken van thema's en methodologie geven.

De boeken vertegenwoordigen tezamen het brede palet van BSK/PAGO, met generieke thema's als de ontwikkeling van de democratie; relatie kennis-beleid; samenwerkingsrelaties; conflict management. En meer 'nichethema's' als PSM; de opkomst van de media; en publiek private samenwerkingsverbanden.

Een kleine meerderheid, 47%, van de onderzoeken vinden plaats op micro niveau; binnen een organisatie of regio 41% procent van de onderzoeken internationaal gericht; onderzoek vindt dan plaats in verschillende landen.

Een groot deel van de boeken, 44%, bevatte een combinatie van methodieken, in lijn met de populairder geworden *mixed methods* aanpak. Een even groot deel van de boeken bevat kwalitatieve methoden, en slechts 12% maakt enkel gebruik van *sec* kwantitatieve methoden. Daarnaast komen af en toe 'nieuwe' methoden voor, zoals enkele experimenten (8%) en etnografische

onderzoeken (12%). Maar de *case studie* waar bestuurskunde vaak mee geassocieerd wordt, blijft de meest populaire methode in deze nieuwe reeks proefschriften. Maar liefst 64% van de studies heeft hier gebruik van gemaakt.

Tot slot wil ik enkele opvallende zaken belichten. Een categorie die dit jaar veel aandacht kreeg is het managen van bedreigingen en burgerrechten. De bestudeerde bedreigingen zijn uiteenlopend. Opvallend is dat de bedreiging 'terrorisme' hier niet tussen zit. Opvallend is daarnaast ook dat de actuele onderwerpen als de grote vluchtelingen stroom niet behoort tot de onderzoeksthema's.

Dan kom ik nu – eindelijk! – bij de drie boeken die op de *short list* terecht zijn gekomen, waarna ik de winnende boek bekend maak en de Van Poeljeprijs 2015 aan de winnaar ga overhandigen. Ik behandel de boeken – of beter de auteurs – in alfabetische volgorde.

Ten eerste heeft de jury de dissertatie van Daan Boezeman eruit gelicht, getiteld *Transforming Adaptation: Authoritative knowledge for climate change governance*. Over de gecompliceerde en omstreden relatie tussen kennis en beleid, met nadruk op grote vraagstukken of *wicked issues*, i.h.b. klimaatverandering. Daan Boezeman vraagt zich af hoe wetenschappelijke kennis al dan niet doorklinkt en doorkomt in de sturing van klimaatverandering, waarbij hij de werelden van beleid en wetenschap als sociale werelden voorstelt. Hij vraagt zich meer specifiek af hoe *claims* over de gevolgen van klimaatverandering worden geconstrueerd en hoe die claims zich stabiliseren dan wel transformeren in relatie tot besluitvorming. Hij bestudeerde dat door 3 cases centraal te stellen: de Deltacommissie, regionaal waterbeheer in het noordoostelijke deel van Nederland, en stedelijke opwarming in Nederland.

De jury waardeert dit boek vanwege de nadruk op *wicked issues*, of beter 'super wicked' issues, zoals dus klimaatverandering, met een zeer omstreden kennisbasis, zeer tegenstrijdige belangen, transnationale dynamiek en interconnectie, dat wil zeggen, met elkaar verbonden systemen (sociaal, technisch,

ecologisch), die elkaar voortdurend wederzijds beïnvloeden. De auteur legt, zo vindt de jury verder, bovendien de nadruk op de actieve processen van handelende 'agents' waarmee die wicked issues te lijf worden gegaan, inclusief 'claim making processes', waarmee betrokkenen de issues interpreteren, framen, duiden, vooral om ze verder te brengen. De auteur analyseert vijf strategieën die betrokkenen kunnen gebruiken: *reduction* (verenging), *extension* (uitbreiding), *rhetorical packaging* (verpakking), *redefinition* (vertaling), en *modification* (verandering). De jury vindt overigens wel, om een kritische noot te plaatsen, dat een deel van de rijkheid van de informatie verloren gaat bij de reductie tot deze vijf strategieën.

De jury vindt het boek verder urgent, in de zin van het laten doordringen van kennis in politieke realiteiten, iets dat met de recente ontwikkelingen in de VS alleen maar urgenter is geworden. Ofschoon de auteur Nederlandse cases behandelt, een enigszins willekeurige selectie, analyseert hij geen typisch Nederlandse problematiek en hij doet dat op overtuigende wijze. Volgens de jury had de keuze van casus systematischer en de beschrijving van de actoren nog wel concreter gekund. Maar knap hoe hij via Nederlandse cases een niet-Nederlandse problematiek op lucide wijze behandelt.

Daan is aan de Radboud Universiteit gepromoveerd, bij Geografie, planologie en milieu, bij de promotores prof. Pieter Leroy en dr Willem Halffman.

Ten tweede heeft de jury het boek van Nina van Loon met nadruk bekeken, met de titel *The role of public service motivation in performance: Examining the potentials and pitfalls through an institutional approach*. Over het inmiddels welbekende begrip *public service motivation*, de contexten waarin PSM al dan niet voorkomt – inclusief institutionele en werk-gerelateerde achtergronden (i.h.b. het onderscheid tussen 'people processing' en 'people changing' werk in de publieke sfeer) –, en de effecten ervan. De algemene startidee van veel PSM onderzoek is dat PSM, de motivatie om bij te dragen aan de maatschappij, van groot belang is voor prestaties. Nina van Loon stelt echter dat een *generieke* relatie tussen PSM en prestaties gerelativeerd moet worden, omdat er *specifieke* contexten zijn in de publieke sector, en wel zodanig dat sommige medewerkers veel mogelijkheden hebben of voelen om

bij te dragen aan de maatschappij en anderen zich beperkt voelen. Vandaar dat ze institutionele contexten voorop plaatst en analyseert hoe context PSM beïnvloedt.

Daarbij relateert ze overigens ook de notie van 'prestaties', want wat publieke prestaties zijn, is vaak net zo onduidelijk als hoe context al dan niet van invloed is. Nina concludeert op grond van vele kwantitatieve en kwalitatieve gegevens over meerdere publieke sectoren dat er inderdaad risico's kleven aan het generiek inzetten van PSM en dat werkcontext telt. Ze benadrukt het belang van een goede aansluiting tussen werk en PSM, niet in de laatste plaats om lagere prestaties en tevens *burn out* te voorkomen. De jury had graag nog teruggelezen hoe deze aansluiting in de praktijk vorm kan krijgen, om grip te krijgen op de toepasbaarheid van haar bevindingen.

De jury waardeert de grondigheid waarmee het onderzoek is uitgevoerd, degelijkheid van de vele hoofdstukken die het boek rijk is en de 'securiteit' waarmee het spel met complexe variabelen is aangegaan. Zelfs eerder iets te grondig en iets te degelijk, dan het tegenovergestelde. Want het is zware kost! Los daarvan waardeert de jury het in het bijzonder dat Nina het begrip *public service motivation* (ofwel PSM) niet alleen strikt benadert en behandelt, zoals in veel PSM onderzoek gangbaar is, maar tevens *contextualiseert* en met institutionele theorievorming verbindt. De auteur probeert met name in deel II van haar boek een steviger plaatsbepaling van PSM te presenteren, waarbij ze een onderscheid maakt tussen typen diensten c.q. dienstverleners, en het belang van dienstverleningscontexten verdisconteert, ook om de 'andere kant' van PSM te analyseren en meer 'discipline-doorsnijdend' te opereren. Dat had volgens de jury nog wel wat verder aangezet kunnen worden.

Nina is aan de Universiteit Utrecht gepromoveerd, bij bestuurs- en organisatiewetenschap, met als promotores prof. Peter Leisink en dr Wouter Vandenabeele.

Ten derde heeft de jury het boek van Nanke Verloo apart uitgebreid besproken, met als titel *Negotiating urban conflict: Conflicts as opportunity for urban democracy*. Over conflicten in de stad, de titel zegt het al, en vooral het belang van conflict voor de lokale democratie. Nanke Verloo heeft zich vier jaar

lang op etnografische wijze ondergedompeld in meerdere steden en wijken, in Amsterdam, Utrecht en Den Haag, en geobserveerd en geanalyseerd hoe bewoners, welzijnswerkers, agenten en ambtenaren conflicten en daarmee alledaagse politiek en alledaags burgerschap produceerden. Daarbij maakt ze een onderscheid tussen *crisis*, *controverse* en meer latent *conflict*, en via haar etnografische studie geeft ze inzicht in elk van deze typen conflict: een *crisis* in Amsterdam, naar aanleiding van een tasjesdief. Een *controverse* in Den Haag in het kader van een buurtcentrum. En een latent *conflict* in Utrecht in relatie tot veiligheid en participatie. Die conflicten en dus vormen van politiek analyseerde ze met behulp van een 'socio-spatial perspective', of preciezer, 'social spatial narrative' (SSN), waarbij de dynamiek tussen partijen over tijd heen geduid wordt via verhalen, die op kritieke momenten (en kritieke plekken) botsen, veranderen, en al dan niet dominant worden.

De jury ziet het boek van Nanke niet als typisch bestuurskundig boek, maar wel met bestuurskundige, of breder PAGO, profiel en vooral bestuurskundige urgentie. Ten eerste legt de auteur de nadruk op conflict, in plaats van samenwerking, wat tegenwoordig wel erg dominant is geworden, met alle nadruk op *collaborative governance*, co-creatie en coproductie. Nanke laat zien dat conflict niet alleen empirisch onvermijdelijk is, maar tevens theoretisch en prescriptief cruciaal om vitale democratische processen op gang te brengen, niet alleen in de 'grote politiek', maar ook in wijken en op straten. De jury had overigens graag gezien dat Nanke in haar conclusie nog meer had gekeken vanuit het burgerperspectief, zonder in eenvoudige schemata als burger tegenover overheid te vervallen, wat soms nu wel gebeurt.

Ten tweede hanteert zij een etnografische aanpak, waarbij ze als onderzoeker 'embedded' is gegaan. Ze is onderdeel geworden van enkele stedelijke conflicten, en heeft deze van binnenuit beschreven en geduid. De jury twijfelt wel over de gevolgen hiervan voor de replicerbaarheid van het onderzoek. Desondanks voert ze deze etnografische aanpak meer dan bekwaam uit, sterker, indrukwekkend. Ze laat zien dat ook dit soort kwalitatieve aanpakken met strikte standaarden is omgeven en ambachtelijk uitgevoerd kan worden.

Nanke is aan de UvA gepromoveerd, aan de faculteit Maatschappij/ en Gedragwetenschappen, met als promotor prof. Maarten Hajer en co-promotor dr David Laws.

Dan nu de winnaar. Zoals in de korte uiteenzettingen te horen was, hebben de boeken elk iets bijzonders waardoor ze er uit springen. Ze hebben niet elk al die bijzondere en eruit springende zaken, maar zijn steeds wel zodanig onderscheidend dat ze en stevige proeven van academische bekwaamheid zijn, en voor iets groters staan. Het boek van Boezeman staat voor actieve en kennisintensieve 'coping with complexity', tegen het décor van 'super wicked' issues zoals klimaatverandering. Het boek van Van Loon staat voor de contextualisering van een van kernen van de publieke zaak, namelijk publieke motivatie. Het boek van Verloo staat voor de waarde en kracht van stedelijk conflict, in plaats van coöperatie en collaboratie.

Maar er kan maar één winnaar zijn. Vanwege de originele invalshoek, de eigenzinnige aanpak en academische vakmanschap waarmee de studie is afgerond, is de winnaar van 2015 het boek *Negotiating urban conflict: Conflicts as opportunity for urban democracy*. Met veel genoegen kent de jury de Van Poelje prijs 2015 toe aan de auteur van deze dissertatie, Nanke Verloo!

Ik verzoek Nanke naar voren te komen om de prijs in ontvangst te nemen, en daar wellicht nog enkele woorden aan te koppelen.

Prof.dr Mirko Noordegraaf, voorzitter jury.

-//-